

کابل تکمیل سد بخش آباد روی یکی از مهمترین سرشاخه‌های هیرمند را در دستور کار دارد

حقابه هامون صرف کشت خشخاش در افغانستان

احداث و تکمیل سد بخش آباد روی فراه رود توسط کشورهای مختلف برای افغانستان خلاف اصول بین‌الملل است

طبق گزارش‌ها، در بیست‌ودومین جلسه کمیسیون اقتصادی افغانستان به ریاست ملا برادر و با حضور نمایندگان وزارت آب و انرژی، وزارت دارایی و بانک مرکزی افغانستان و همچنین نمایندگان از استان فراه، درباره الزامات تکمیل بند «بخش‌آباد» بحث شد. به تازگی فاروق اعظم، مشاور عالی وزارت آب و انرژی افغانستان، به همراه تیمی تخصصی از سد بخش‌آباد بازدید داشته است. شواهد نشان می‌دهد تکمیل سد بخش‌آباد در دستورکار جدی امارت اسلامی افغانستان است. بر این اساس، شناخت دقیق جزئیات این سد برای جمهوری اسلامی ایران ضروری است. شواهد نشان می‌دهد تبعات ناشی از احداث سد بخش‌آباد اگر بیشتر از کمال‌خان نباشد، کمتر نیست. البته بررسی جزئیات این سد نیازمند بررسی بیشتر و دقیق‌تر است.

فراه رود یکی از مهم‌ترین سرشاخه‌های حوزه هیرمند رودخانه ۵۶۰ کیلومتری فراه‌رود یکی از مهم‌ترین و مؤثرترین رودخانه‌ها و سرشاخه‌های حوضه آبریز هیرمند است که نقش مهمی در حیات پایین‌دست حوضه بویژه تالاب‌های بین‌المللی هامون دارد. این رودخانه از استان غور سرچشمه می‌گیرد و پس از گذر از استان فراه، به تالاب‌های هامون مشترک میان ایران و افغانستان می‌یزد. متوسط آرد سالانه این رودخانه ۱۲۰۰ میلیون مترمکعب در سال برآورد شده است که بعد از رودخانه هیرمند، دومین سرشاخه مهم و پر آب حوضه آبریز بین‌المللی هیرمند است. در حال حاضر دولت افغانستان در حال تکمیل سد بخش‌آباد روی سرشاخه فراه‌رود است. سد بخش‌آباد در شمال شرق استان فراه (شهرستان نابلوک) روی رودخانه فراه در حوضه آبریز فرامرزی هیرمندافغانستان واقع شده است.

جمع‌آوری کمک‌های مردمی توسط طالبان برای ساخت سد
به‌طور تاریخی مطالعات اقتصادی سد بخش‌آباد در سال ۱۳۵۵ (۱۹۷۷م در زمان حکومت داوودخان) توسط شرکت فرانسوی «سورق» آغاز شد. مطالعات امکان‌سنجی فنی این سد در سال ۱۳۸۷ (۲۰۰۸م) توسط شرکت هندی «اسی‌ای‌اس» انجام شد. در سال

سیده زهرا قریشی دانش‌آموخته کارشناسی ارشد مدیریت منابع دانشگاه تهران

۱۳۹۱ (۲۰۱۲م) قرارداد طراحی جامع این سد با شرکت پاکستانی «نسپاک» امضا شد، اما این همکاری فسخ شد. سرانجام در خردادماه سال ۱۳۹۵ (۲۰۱۶م) قرارداد طراحی جامع سد بخش‌آباد به ارزش ۴/۵ میلیون دلار (بودجه دولتی کشور افغانستان) با شرکت «هیدروارک» ایتالیا منعقد شد.

کار ساخت تونل انحرافی سد بخش‌آباد با هزینه ۱۱ میلیون دلار در مرداد سال ۱۳۹۹ آغاز شده است. پس از ورود طالبان به افغانستان، امارت اسلامی نیز ساخت سد بخش‌آباد را در دستورکار خود قرار داد، اما چگونگی تأمین بودجه سد بخش‌آباد که حداقل ۶۰ میلیون دلار برآورد شده، برای این حکومت چالش‌زا است. اخیرا و در تاریخ ۴ مرداد ۱۴۰۱ عبدالطیف منصور، سرپرست وزارت آب و انرژی امارت اسلامی اعلام کرد این وزارتخانه قرار است مبلغ ۶۰۰ هزار دلار به شرکت «کاسه» بپردازد و با پیشرفت کار، بقیه سرمایه لازم نیز تأمین خواهد شد. به گفته عبدالطیف منصور، قرار است امارت اسلامی افغانستان یک حساب بانکی برای جمع‌آوری کمک‌های مردمی به منظور تکمیل ساخت‌وساز سد بخش‌آباد ایجاد کند تا مردم بتوانند هزینه‌های ساخت سد را با ارائه کمک‌های شخصی تأمین کنند. در این خصوص، امارت اسلامی ۶۰۰ هزار دلار در گام اول به شرکت سازنده پرداخته است تا بقیه هزینه‌ها با کمک‌های مردمی تأمین شود.

۹۸ درصد آب رودخانه سد پشت سد جمع می‌شود
سد بخش‌آباد ارتفاع ۸۱ متر دارد و پس از تکمیل قرار است حدود ۲۷ تا ۳۲ مگاوات برق تولید کند. ظرفیت ذخیره ۱۳۶۰ میلیون مترمکعب (۲۶ برابر سد کمال‌خان) است که می‌تواند ۹۸ درصد متوسط جریان سالانه رودخانه فراه رود را کنترل کند. به منظور تخلیه سیلاب، برای سد بخش‌آباد سربریز تخلیه سیلاب به ظرفیت ۴۷۰۰ مترمکعب بر ثانیه در نظر گرفته شده است. این در ریچه دارای شش درجه به عرض ۱۲ متر است که در شرایط سیلاب آب را هدایت می‌کند.

کشت گندم، خشخاش، انگور و نار

هدف اصلی ساخت سد بخش‌آباد زراعت و باغداری اعلام شده است. با ساخت این سد قرار است حدود ۱۸ هزار هکتار زمین نیز تحت آبیاری قرار گیرد. تا جایی که با ذخیره‌سازی آب در سد بخش‌آباد قرار است زراعت در استان فراه‌رود تا سه برابر افزایش یابد. به طور کلی تا

▪ **شنبه ۲۲ مرداد ۱۴۰۱**
▪ **سال بیست و هشتم**
▪ **شماره ۷۹۷۷**

تأمین آب تالاب‌های هامون است و مانع از ورود حقابه زیست‌محیطی این تالاب‌ها می‌شود برخلاف مبانی رأی کمیسیون دلتای رودخانه هیرمند (که مورد پذیرش کشور افغانستان بوده) است.

▪ **سخن آخر**

از آنجایی که رویه تسهیم آب رودخانه فراه میان ایران و افغانستان مشخص نیست، احداث و تکمیل سد بخش‌آباد توسط کشورهای مختلف برای افغانستان خلاف اصول بین‌الملل است. کشورهای سرمایه‌گذار و حامیان فنی در حالی درصدد احداث سد بخش‌آباد هستند که بر خلاف رودخانه هیرمند، میان ایران و افغانستان بر سر تقسیم آب سایر سرشاخه‌های حوضه آبریز هیرمند (نظیر فراه‌رود) معاهداتی وجود ندارد و منشأ تسهیم آب آن مشخص نیست. ساخت سد کنترل‌کننده جریان آب و محدودکننده ورودی به ایران برای کشورهای سدساز هزینه سیاسی-اجتماعی دارد. ضروری است ایران و افغانستان که بر اساس قطعنامه ۴۸/۱۳ شورای حقوق بشر سازمان ملل متحد ملزم به ایجاد ظرفیت در راستای حفاظت از محیط زیست به منظور انجام تعهدات و تکالیف حقوق بشری و افزایش همکاری با یکدیگر هستند، در راستای ایجاد محیط زیستی پاک، سالم و پایدار با یکدیگر همکاری کنند.

مشخص است جمهوری اسلامی ایران می‌تواند با ایجاد منافع برای افغانستان در همبست «آب-انرژی-ترانزیت» افغانستان را ترغیب به انعقاد معاهده‌ای پایدار و الزام‌آور در خصوص تأمین حقابه هامون‌ها نماید. توسعه شرق ایران و غرب افغانستان به یکدیگر گره خورده است. ایران و افغانستان برای حفظ حیات انسانی و محیط زیست تعهدی عرفی و الزام‌آور دارند. پیشرفت و پایداری در منطقه مشترک میان ایران و افغانستان تنها با اصلاح مقیاس‌ها و رویکردهای سیاست‌گذاری در سطح سیستان و بلوچستان بزرگ و تأکید بر حق حیات و محیط زیست هر دو بخش ایرانی و افغانستانی میسر خواهد شد. در غیر این صورت، تجارب متعدد بین‌المللی اثبات کرده‌اند که مسائل طبیعی و زیست‌محیطی، مرزهای دست‌ساز انسانی را به رسمیت نمی‌شناسند و هرگونه تبعات حاصل از سیاستگذاری غلط، دودش به چشم مردم منطقه فارخ از مرزهای انسان‌ساخت سیاسی خواهد رفت.

زیست‌محیطی افغانستان

تأمین آب مورد نیاز سطح زیر کشت محدود در دوره خشکسالی تأکید داشته است، اما بررسی مفاد ارائه شده در صفحات ۹۷ تا ۹۹ گزارش این کمیسیون نمایانگر تعهد افغانستان نسبت به تأمین آب حوضه هامون بوده است. بنابر آنچه در گزارش رأی کمیسیون دلتا در خصوص نیاز محیط زیستی هامون‌ها ارائه شده است، ورودی به هامون‌ها و نیاز زیست‌محیطی این تالاب‌ها تلفات پنداشته شده‌اند، زیرا آب ورودی به تالاب از بین‌المللی هامون دارد. تالاب‌های بین‌المللی هامون دارای ارزش اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، زیست‌بومی و حیاتی است. این تالاب‌ها میراث مشترک بشری بوده

سد بخش‌آباد محدودکننده حقابه هامون‌ها
به لحاظ محیط زیستی، رودخانه فراه نقش و تأثیر جدی در حیات سیستان و بلوچستان و تالاب‌های بین‌المللی هامون دارد. تالاب‌های بین‌المللی هامون دارای ارزش اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، زیست‌بومی و حیاتی است. این تالاب‌ها میراث مشترک بشری بوده و حق انکارناپذیری از منابع آبی حوضه آبریز هیرمند دارند. برخلاف رودخانه هیرمند، رودخانه فراه و سایر رودخانه‌های دیگر حوضه آبریز هیرمند تحت پوشش معاهده ۱۹۷۳ هیرمند قرار نمی‌گیرند. با وجود این، رأی کمیسیون دلتای رودخانه هیرمند ۱۹۵۱ تنها به

والی ولایت فراه، علاوه بر توسعه کشاورزی و زراعت در استان فراه، قرار است پس از تکمیل سد بخش‌آباد منطقه مذکور (منطقه سیدها، فراه‌رود، بخش‌آباد و دنونک) به منطقه سیاحتی و شهرک‌های صنعتی تبدیل شود.

انگور و نار نیز از دیگر محصولات تولیدی قابل توجه در شهرستان فراه محسوب می‌شود. به منظور انتقال آب از سد بخش‌آباد به مزارع کشاورزی دو کانال آبیاری به نام‌های کانال شمالی و کانال جنوبی در شهرپور ماه سال ۱۳۹۶ ساخته شد. طول کانال شمالی که آب را به شمال فراه هدایت می‌کند، ۴۲ کیلومتر است و حجم آب انتقالی آن ۹۱/۲۵ مترمکعب بر ثانیه است. کانال شمالی ۱۳/۸/۶ هزار هکتار اراضی را آبیاری خواهد کرد. کانال جنوبی که

آب را به سمت جنوب فراه هدایت می‌کند دارای طول ۴۶ کیلومتر است و حجم آب انتقالی ۲۰/۲۵ مترمکعب بر ثانیه است. این کانال حدود ۲۵/۵ هزار هکتار اراضی را آبیاری خواهد کرد. همچنین به گفته محمد آصف ننگ،

کاوش‌های باستان‌شناسان در تپه پرندک رباط کریم به کشف سه دوره فرهنگی نوسنگی، چشمه‌علی و آغاز ایلامی منجر شد

ردپای ۵ هزار ساله «ایلامی‌ها» در پرندک

▪ **زهرا کشوری**

دبیر گروه زیست‌بوم

گمانه‌زنی باستان‌شناسان در تپه پرندک رباط کریم به شناسایی سه دوره فرهنگی منجر شد که از هزاره پنجم قبل از میلاد تا اوایل هزاره سوم قبل از میلاد قدمت دارد. محوطه باستانی تپه پرندک در عرصه پروژه کمربندی در حال ساخت امام خمینی (ره) توسط شهرداری رباط کریم قرار دارد و این کشف مهم نتیجه اولیه بررسی باستان‌شناسی و تعیین عرصه و حریم این تپه باستانی است.

«قاسم رحیمی» سرپرست گمانه‌زنی باستان‌شناسی پرندک رباط کریم در گفت‌وگو با «ایران» از کشف آثاری سفالی از اواخر دوره نوسنگی، فرهنگ چشمه علی و دوره آغاز ایلامی خبر می‌دهد و می‌گوید: «تعیین قدمت سفال نوسنگی که قدیمی‌ترین دوره شناسایی شده در این گمانه‌زنی است نیاز به بررسی بیشتر دارد.» او قدمت آخرین دوره شناسایی شده در این تپه را مربوط به آغاز ایلامی می‌داند که در یکی از گمانه‌ها احتمالاً به شواهدی از معماری مرتبط با این دوره دست یافته شد. هیأت‌های باستان‌شناسی در ده‌های گذشته به آثاری از کتیبه، گل‌نوشته، اثر مهر و داده‌های دیگر در

چهار تاش دهه گذشته روی تپه حجم زیادی

از داده‌های فرهنگی را از بین برده است. او می‌گوید: «در حال حاضر بخش‌های محدودی از تپه سالم باقیمانده است. گمانه‌زنی مذکور در راستای تعیین عرصه و حریم بوده و بنا برضوابط با رسیدن به اولین لایه‌های فرهنگی کاوش در گمانه‌ها پایان می‌یابد، به همین دلیل در گمانه‌های ایجاد شده داده‌های محدودی شناسایی شده است.» او می‌گوید: «کمربندی

ایران

است. او همچنین می‌گوید: «اگرچه این مسیر به دلیل تصادف‌های ایلا بنایا به یک کمربندی استاندارد دارد اما از سوی دیگر باید داشته‌های فرهنگی حفظ و نگهداری شود و در این راستا به تعامل و همکاری تمامی دستگاه‌های ذیربط کشور و شهرداری رباط کریم تعریف شده و در حال اجرا است.» رحیمی با توجه به داده‌های فرهنگی حاصل از این گمانه‌زنی بیان می‌دارد که نیاز به کاوش باستان‌شناسی در این تپه ضروری

هلیا و چهار توله اش

فیروز و ایران

▪ **ایستا- «اسماعیل برات»**، معاون نظارت و ارزیابی خدمات گردشگری کشور، به‌دنبال حذف بیمه راهنمایان گردشگری و اعلام اعتراض نسبت به آن، از پیگیری و رایزنی وزیر میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی با معاون اول رئیس‌جمهور برای حل این مسأله خبر داد و گفت: به وعده‌هایمان پایبندیم. وزارت گردشگری اجازه حذف بیمه راهنمایان را نخواهد داد.

▪ **ایرنا- «علی دارابی»**، قائم‌مقام وزیر و معاون میراث فرهنگی کشور کمیته ویژه‌ای برای نظارت بر مرمت گنبد مسجد امام تشکیل داد. وظیفه اصلی اعضای این شورا، بررسی وضعیت مرمت گنبد مسجد

جامع عباسی (مسجد امام) و رسیدگی به قصور احتمالی در مرمت صورت گرفته است.

▪ **ایرنا- «محمدحسن باب‌الحواجی»**، رئیس اداره میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع‌دستی شهرستان فیروزکوه از تعطیلی تمامی جاذبه‌های طبیعت‌گردی و گردشگری این شهرستان به‌دلیل پیش‌بینی بارش‌های رگباری و جاری شدن سیل تا ۳۱ مرداد خبر داد.

▪ **ایستا- «مصطفی مؤذنی»**، رئیس اداره محیط‌زیست شهرستان عسلویه گفت: آلودگی نفتی ساحل کنگان در سواحل پارک ملی دریایی نایبند نیز رؤیت شد.

▪ **ایرنا- «میثم آسویا»**، نماینده وزیر میراث‌فرهنگی، گردشگری و صنایع‌دستی در استان کرمان با اشاره به اینکه آبشار رایین دارای ویژگی‌های منحصربفردی است گفت: ساخت و سازهای غیراصولی پیرامون آبشار رایین باید حذف و زیرساخت‌های گردشگری در یک کیلومتری آن ایجاد شود.

▪ **ایستا- «صادق ضیاییان»**، رئیس مرکز ملی پیش‌بینی و مدیریت بحران مخاطرات وضع هوا، از رگبار و رعد و برق، وزش باد شدید و گرد و خاک در شرق کشور و نفوذ توده گرد و خاک از کشور عراق به نواحی غربی و کاهش کیفیت هوا در غرب کشور خبر داد.

▪ **ایستا- «آفرین امامی»**،مدیرمجموعه میراث‌جهانی کاخ گلستان‌خبر داد: هم‌زمان با برپایی نمایشگاه «خورشید شب» یکی از قدیمی‌ترین غلم‌های عزاداری ایران، مربوط به دوره صفوی رونمایی می‌شود.

▪ **ایستا- «عطلا حسن‌پور»**، مدیرکل میراث‌فرهنگی، گردشگری و صنایع‌دستی لرستان بر توسعه زیرساخت‌های گردشگری در شهرستان پلدختر تأکید کرد.

▪ **فارس- «علیرضا جیلانی»** مدیرکل میراث‌فرهنگی، گردشگری و صنایع‌دستی چهارمحال‌وبختیاری گفت: جاری شدن سیلاب اخیر باعث وارد شدن ۵۴۷ میلیارد و ۲۰۰ میلیون ریال خسارت به بناهای تاریخی و تأسیسات گردشگری این استان شد.

▪ **تسنیم- «غلامرضا ابدالی»**، سرپرست دفتر حفاظت حیات‌وحش سازمان حفاظت محیط‌زیست در خصوص مشاهده پلنگ و تعارض با یوزپلنگ در پارک ملی توران گفت: به طور کلی زیستگاه پلنگ بیشتر در مناطق کوهستانی و زیستگاه یوزپلنگ در دشت است که این زیستگاه با یکدیگر تفاوت زیادی دارند. در پارک ملی توران نیز هم دشت‌ها و هم مناطق کوهستانی وجود دارد و با توجه به مساحت بالای پارک احتمال تعارض پلنگ و یوزپلنگ وجود ندارد.